

T Á J É K O Z T A T Ó

A Vidékfejlesztési Program keretén belül a(z) Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület működési területére meghirdetett, **VP6-19.2.1.-98-4-17** kódszámú, Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület - Hagyományörző, értékteremtő rendezvények, képzések lebonyolítása, kiadványok készítése című felhívás alapján **Horti Településfejlesztési Nonprofit Közhasznú Kft.**, mint támogatott szervezet.

A pályázat címe:

„ Hort 770 éves - jubileumi könyv „ és a Horti Hírmondó 5 alkalommal történő megjelenítése

A felhívás kódszáma: VP6-19.2.1.-98-4-17

A projekt célja a vidéken élő lakosság életminőségének javítása. Az identitástudat és hagyományörzéshez szintén kiváló „eszköz” a település múltjára emlékeztető, **Hort 770 éves - jubileumi könyv „ és a Horti Hírmondó 5 alkalommal történő megjelenítése.**

Támogatás intenzitása: 95 %

Támogatás összege: 1.999.998 Ft

A könyv műszaki paraméterei:

A település megalakulásától napjainkig egy dokumentumokkal alátámasztott könyv megjelenítése a község életéről 1.800 példányban. A kiadvány 1800 példányban került nyomtatásra.

A kiadvány műszaki paraméterei: A/4-es méretű könyv

Belív 150 gr műnyomó 4+4 színnyomás

Kemény tábla borító, 130 gr 4+0 fóliázva, kasírozva, beakasztva.

Helyi Hírmondó - Horti Hírlap megjelenítése helyi hírekkel kiemelve a 770 éves múltat is bemutatva.

SZÉCHENYI 2020



Európai Unió



MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

KÖSZÖNJÜK A MAGYAR ÁLLAM
ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁT.

HORTI TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI NONPROFIT KFT
**HORT 770 ÉVES - JUBILEUMI
KIADVÁNY**

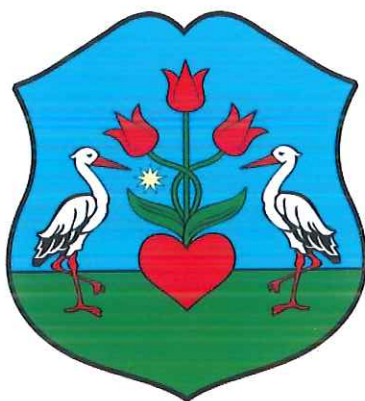
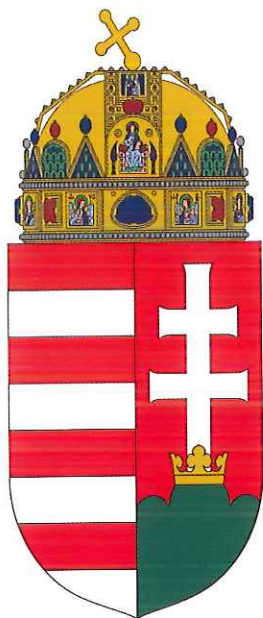
A TÁMOGATÁS ÖSSZEGE:
2 MILLIÓ FORINT

A PROJEKT AZONOSÍTÓ SZÁMA: VP6-19.2.1.-98-4-17-3096706624





260



POLGÁRMESTERI ELŐSZÓ



„Abban a percben meg kellett volna éreznem,
hogy mit jelent magyarnak lenni.
Elsősorban jelent örömet, mindazt az örömet,
ami becsületes szándékban s a munkában megterem,
meg azt az örömet is,
hogy az igazság mindig erősebb a hamisságnál,
még akkor is,
ha hosszú ideig szemérmesen eltitkolja erejét.”

/Wass Albert/

Kedves Hortiak! Kedves Barátaim!

Településünk az írásos emlékek alapján 770 éves, ami történelmi léptékben is nagy idő, mely mutatja a hely fontosságát, az itt élt elődeink kitartó és szívós küzdelmét a fennmaradásért. Méltón emlékezünk a Koháry, az Eszterházy, a Batthyány földbirtokos családokra, akik nagyban elősegítették a falu fejlődését.

Falunk földrajzi elhelyezkedése rendkívül kedvező. Fő közlekedési csomópont, dinamikusan fejlődő ipari környezet mellett vagyunk, közel a fővároshoz. Ezeket az előnyöket ki kell használnunk. Ezt szolgálja a létesülő ipari park is, ami munkahelyeket fog teremteni és jelentős bevételt is fog hozni az önkormányzatnak. Azon munkálkodunk, hogy rendbe hozzuk épített környezetünket, az önkormányzati és a közösségi épületeket, az utakat és a tereket.

Olyan vonzó települést szeretnénk, amiben jó élni idősnek és fiatalnak egyaránt. Célunk, hogy a fiatalok itt maradjanak Horton, illetve, hogy vonzó legyen más fiatalok számára is, így remélve a falunk lélekszámának jövőbeli emelkedését.

A közösség ereje nagy alkotó és összekovácsoló erő. Erős elhatározásunk, hogy szaporodjanak és virágozzanak a társadalmi és civil szervezetek, egyéb közösségek, melyek közelebb hozzák a falu lakóit egymáshoz.

Fő célunk a közelmúlt nem könnyű öröksége után a minél gyorsabb felzárkózás és a korábbi fejlődési ütem visszaállítása, illetve egy békességben élő, a jót értékelő, fejlődő faluközösség.

Kedves Olvasó!

Egy felgyorsult, változó, kockázatos világban élünk. A múlt feljogosít, egyben kötelez is minket arra, hogy a közösség és az egyén szintjén is felelős, előre mutató döntéseket hozzunk és aszerint cselekedjünk. Úgy alakítsuk a jelenünket, hogy azok a jövő elvárásainak is megfeleljenek, az elkövetkező generációk jó érzéssel gondoljanak ránk.

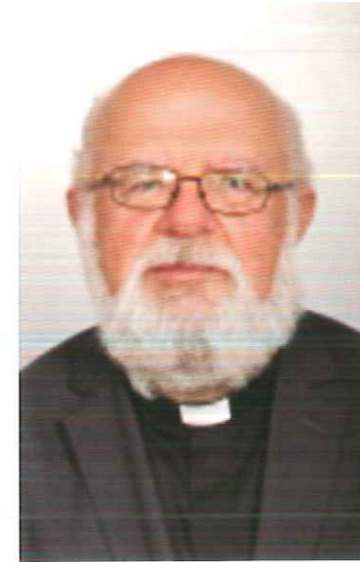
Ezekkel a gondolatokkal ajánlom figyelmükbe egy Horton felnövő fiatalember, Lőrinc Balázs egyetemi hallgató tanulmányát, ami visszatekintés és elemzés is egyben. Különösen ajánlom falunk fiatal lakosainak is, akik a jövőnk alakítói lesznek.

Hiszem, hogy a jó gondolatok sokaságából születnek a tettek, amelyek meghatározzák jelenünket és jövőnket is. Hiszem és tudom, hogy az egyének és a falu közösségeinek boldogulásához elengedhetetlen az összefogás, az egymás iránti tisztelet.

Hort, 2020. augusztus 12.

Tisztelettel,
Juhász László Dávid
polgármester

Köszöntöm a 770 éves Hort község lakóit!



Bármilyen évfordulóhoz hozzátartozik a múltba tekintés és ezzel kapcsolatban a hála érzése is. A mindenható Isten megőrizte településünket, és ha a történelem során olykor el is pusztult Hort, eleink mindig kaptak erőt az újrakezdéshez, újjáépítéshez. Így ünnepelhetjük most, hogy „annyi balszerencse közt, s oly sok vizzály után/megfogyva bár, de törve nem” él és virágzik falunk. A mi nemzedékünknek a feladata, hogy a múlt felidézéséből eligazítást és bátorítást nyerjen a jövőre nézve és ezzel biztosítsa a további boldogulást. Ezért is üdvözlöm e könyvecskét, mely bemutatja községünk múltjának pilléreit.

A mindenható Isten papjaként, Jézus Krisztus szolgájaként a jövőt a keresztény értékek megőrzésében és megvalósításában látom. Gondoljunk csak arra, hogy Európát a keresztény kultúra építette fel, Magyarország azáltal lett része Európának, hogy Szent István királyunk megkeresztelte népünket. És ma, amikor, tudatosan háttérbe szorítják a keresztény értékeket egész Európa megroggyant és jövője is bizonytalanná vált.

A körülöttünk lévő világot akkor tudjuk jobbra tenni, ha a megújítást önmagunkkal kezdjük. Szellemileg igényes kulturált emberek tudják egy közösség intelligencia szintjét felemelni, a reformkortól emlegetett kiművelt emberfő megvalósítása ma is mindnyájunk feladata.

Másik kötelességünk, hogy megvalósítsuk a szeretet kultúráját. Idén a bérnálásra készülő gyerekek azt a feladatot kapták, hogy nézzék meg „A jövő elkezdődött” c. filmet. Ez egy fiúról szól, aki meg akarja változtatni a világot és elhatározza, három emberrel valami jót tesz, és cserébe azt kéri, hogy ők is segítsenek három embernek, így elindul egy láncreakció, mely végül behálózza az egész várost. – Ne feledjük, jót tenni jó, még ha áldozatba kerül is, megéri.

Az is feladatunk, hogy szebbé tegyük környezetünket. A Teremtő azzal bízta ránk a világot, hogy őrizzük és műveljük azt. Ennek teszek eleget, ha nem szemetelek, virágot ültetek, rendben tartom a házam környékét. „Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld.” írja Mécs László, a papköltő.

E jeles évforduló alkalmából tekintsünk a jövőbe is. Lelki szemeinkkel lássuk talán az 1500 éves évfordulót ünneplő utánunk következő nemzedéket és tudjuk, az ő örömteli, boldog ünneplésük azon is áll, vagy múlik, hogy mi itt és most mit teszünk Hort község jövőjéért.

*Mándy Zoltán Pál
pápai prelátus*



Forrás: Dencs Zsuzsanna, 2020



Forrás: Dencs Zsuzsanna, 2020

Beveretés



*„A békességhez (...) kell egymás tisztelete,
nem sok, de egy kicsi kell.
Meg a magunk tisztelete.
Hát ehhez meg az kell,
hogy tudjuk, kik vagyunk.”*

/Esterházy Péter/

Esterházy Péter, Hort díszpolgárának örökbecsű gondolata egyfajta mottóként szolgál számomra, mikor szülőfalum első okleveles említésétől eltelt 770 év alkalmából e tanulmányt írom, 2020 nyarán.

A település és hazánk múltja között számos hasonlóság felfedezhető. Magyarország a történelme során állandó ütközőpont, csatater és „átjáró híd” funkciót töltött be, akárcsak településünk, amely a 30-as számú főútvonal mentén a Budapest-Hatvan-Gyöngyös-Miskolc vonalon fekszik a Mátra dombjainak az Alföldbe nyúló szélén.

Hort a nagyvilág és országunk működésében egy kis résznek látszik csupán, az itt lakó helyieknek mégis kedves, hiszen e település számít életük helyszínének.

A kiadvány Hort község első okleveles említése óta eltelt időben történt változásairól, a térségben betöltött jelenlegi szerepéről, társadalmi viszonyairól, illetve jövőképeiről szól.

Mikor tollat és papírt ragadtam a kezembe, fő motivációt nyújtotta szülőfalunk első említésének 770 éves évfordulója mellett Tánczos Istvánné 2000-ben és 2002-ben írt „Múltidéző” kötetek tanulmányozása, illetve Tóth Ferenc 2001-ben írt „A Horti Egyházközség története” kötet tanulmányozása is. E dokumentumok nélkül biztosan kevesebb lenne településünk értéktára.

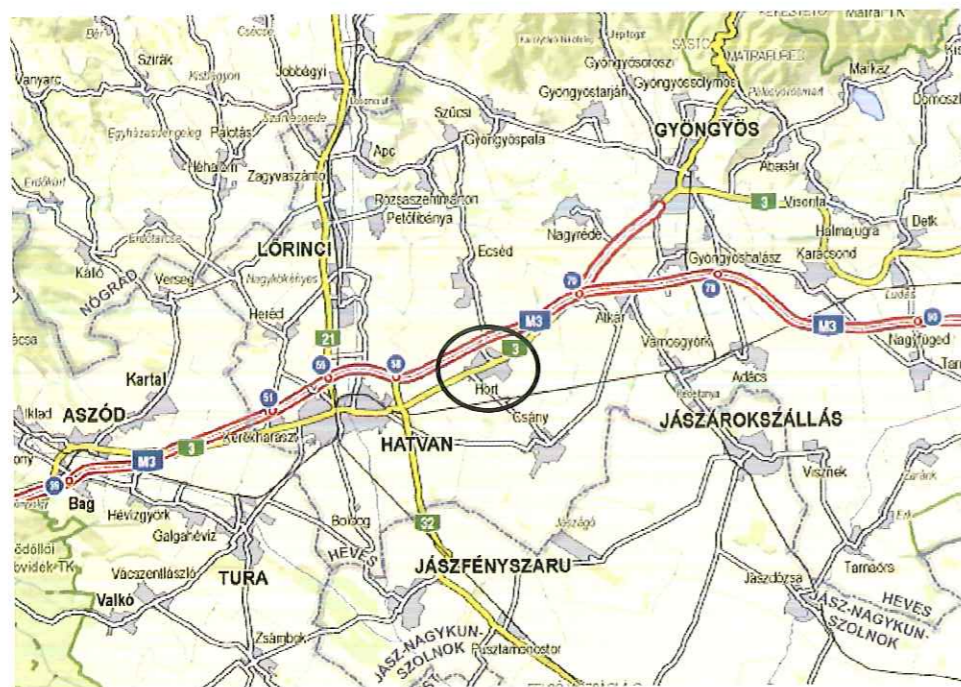
Köszönettel tartozom az elődök áldozatos munkájáért és bízom benne, hogy lehetőségeimhez mérten, méltó módon tisztelgek Hort Nagyközség múltja és jelene előtt!

A kiadványt nagy tisztelettel nyújtom át az olvasónak!

*Lőrinc Balázs
egyetemi hallgató
a kiadvány szerkesztője*

Felmerül a kérdés, hogy mi is a különbség a falu és a község között?

A község egy jogi és politikai kategória, míg a falu egy településföldrajzi fogalom. Magyarországon a közbeszédben gyakran összemosódik e két fogalom, mivel a magyar önkormányzati rendszerben a két hagyományos településforma (város és falu) a helyi kormányzás legalsó szintjével (város és község) nagymértékben egybeesik.



1. kép: Hort nagyközség és „szomszéd települései”
Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép

Hort Heves megye legnagyobb népességszámú községe. Területe: 43 km², ebből belterületként 3,3 km² funkcionál. A település a Hatvani járásban, sík vidéken, a Mátra vonulatának déli lábánál helyezkedik el, Hatvan és Gyöngyös között a 30-as számú főútvonal mentén, az M3-as autópálya mellett, Budapesttől 65 kilométerre. A terület átmenet a síkság és a dombvidék között. A teraszos hordalékkúp-síkság lösszel és folyóvízi hordalékkal borított. Tengerszint feletti magassága 90-190 m közötti.







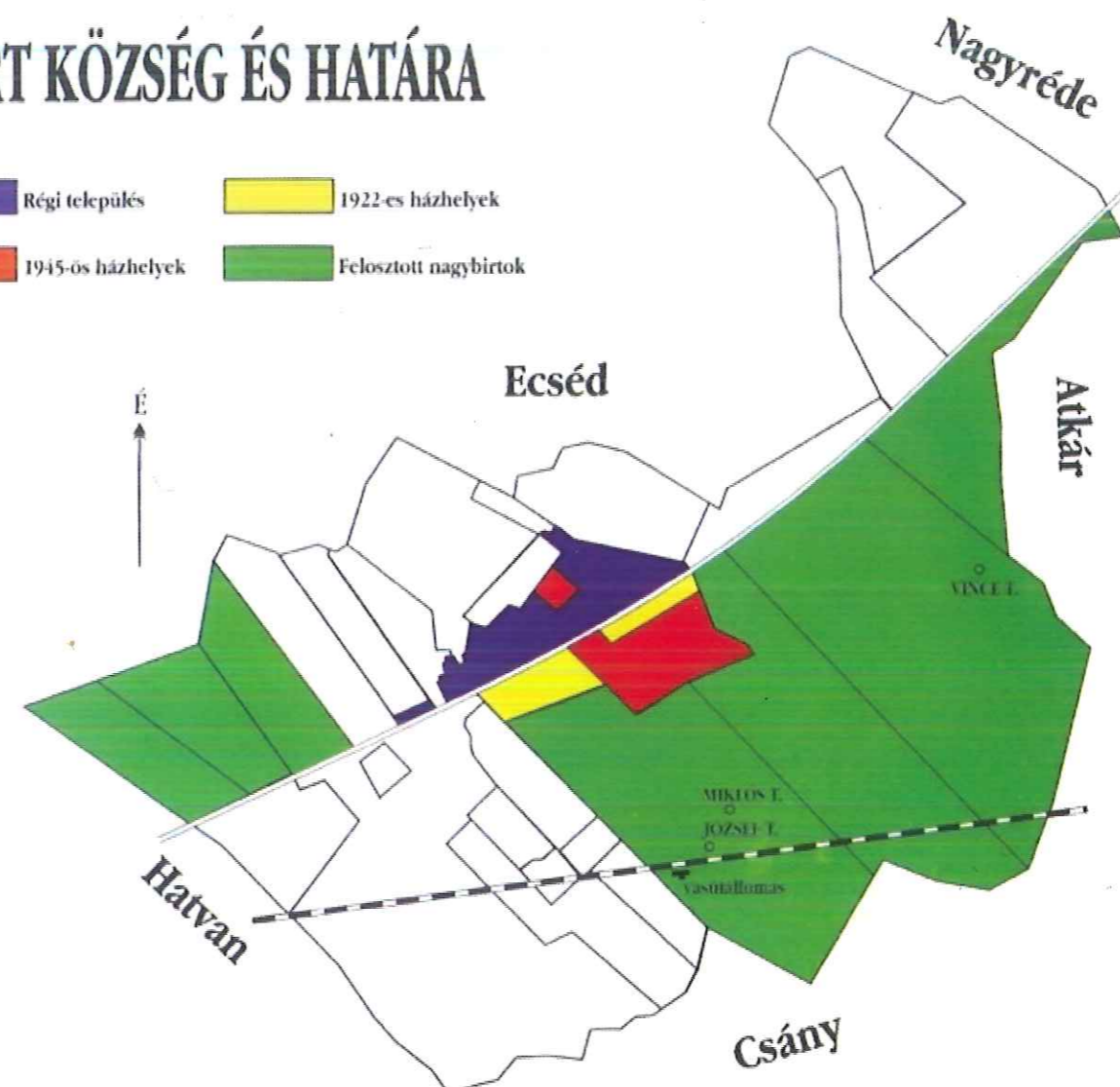
2. kép: Hort község címere 2008-ig (balra),
majd a község címere 2008 után (jobbra)
Forrás: Hort Nagyközség Önkormányzata

Településmorfológiai¹ megközelítésben Hort egy szalagtelkes falunak, azon belül is útifalunak számít, mivel:

- egymás mellett fekvő keskeny, hosszú, szalag alakú belső telkei hosszanti oldalukkal érintkeznek és így alkotnak egyszeri vagy többszöri sorozatot;
- a szalagtelkes falu általánosan lehet egy- vagy többutcás. A többutcás szalagtelkes faluk különösen elterjedtek hazánkban, mivel igen gyakoriak a népes, többezres lélekszámú falvak (lásd: Hort);
- az útifaluk ugyanakkor, eredetileg mind egyutcásak voltak, közülük azonban némelyek az évszázadok alatt több utcássá váltak;
- Hort emellett egy olyan település, amelynek két sor szalagtelke egy átfutó út (30-as számú főút) két oldalán helyezkedik el, így mutatva az útifalu fő kritériumait.

HORT KÖZSÉG ÉS HATÁRA

- | | |
|---|---|
|  Régi település |  1922-es házhelyek |
|  1945-ös házhelyek |  Felosztott nagybirtok |



3. kép: Hort község és határa
Forrás: Tánczos, 2000

¹ Településmorfológia: a települések alaktanával foglalkozó tudományág.



Forrás: Dencs Zsuzsanna, 2020



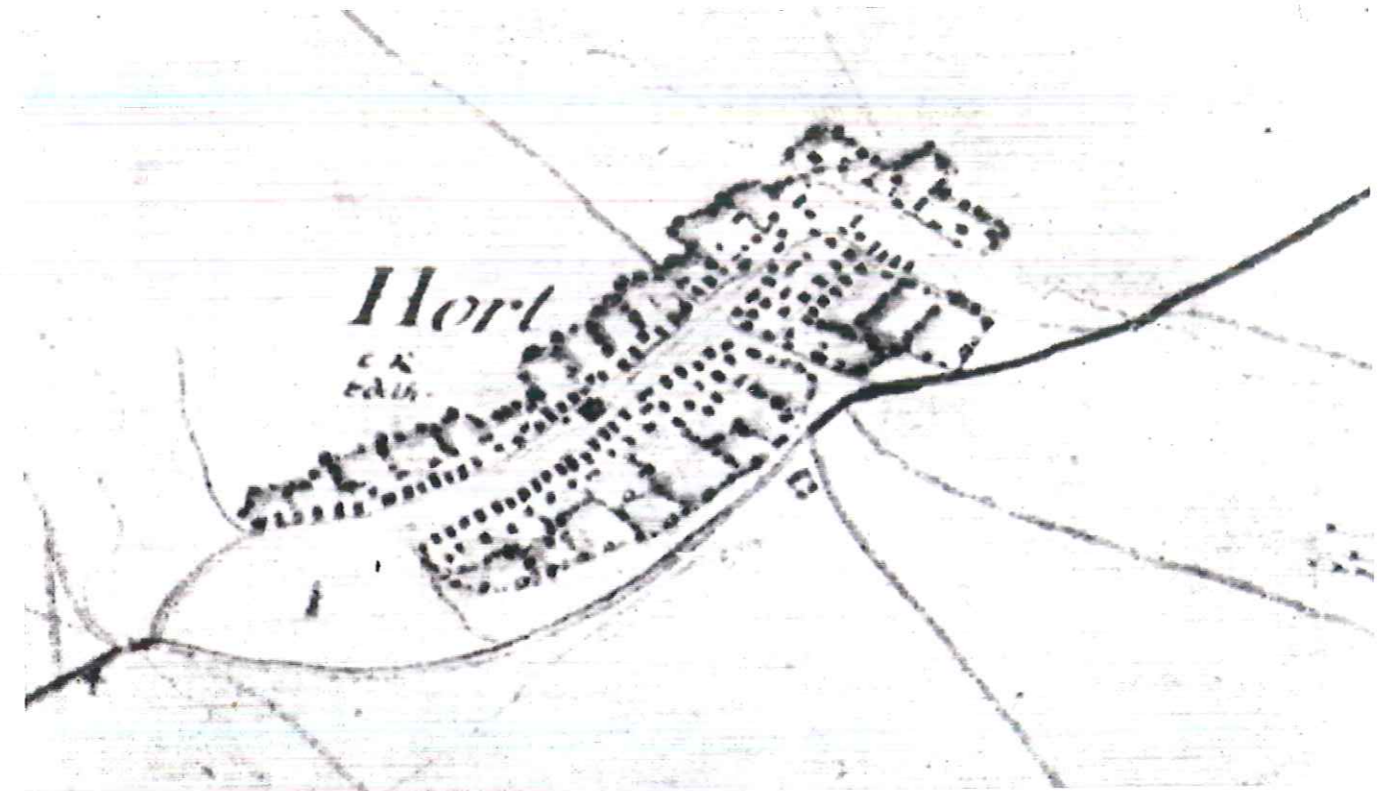
Forrás: Dencs Zsuzsanna, 2020

Hort történetének áttekintése

E fejezetben a település történelme kerül bemutatásra.

A FALU ELHELYEZKEDÉSE ÉS NEVÉNEK EREDETE

A falu - több dokumentum alátámasztása szerint - már a jelenlegi helyén volt a Török hódoltság idején. A XV. századot megelőző időkben viszont három, kisebb település volt fellelhető e térségben: *Hurth*, *Mihályfalva* és *Szekeregyháza*. Községünk mai nevének eredete a szóhasználat szerint e három falu lakóinak összeköltözéséből, a település jelenlegi helyére való hordozkodásból ered, mint összehordott község.



*4. kép: Hort térképe 1783-ban
Forrás: Tóth, 2001*

A szóhasználat szerinti település-elnevezést alátámasztja, hogy a falu határában létezik egy Szekeregyháza nevű domb, ahol a XX. század közepén életre utaló jelek sokaságát fedezték fel. Emellett a dombon lévő kerítés „csak” a második világháború harcaiban pusztult el, amely az ősi templomot keríthette be. Mihályfalva létezéséről csupán egy „Mihálykút” elnevezésű, a község mai határában található kút ad bizonyosságot.

Más források szerint a Hort elnevezést a latin hortus szóból kapta a település, amely szó magyar megfelelője a kert. E magyarázat szerint a településnek kiváló minőségű, első osztályú termőföldje volt már az elmúlt századokban is, ahol számos növénykultúra termesztése is folyt. Ugyanakkor, ha e feltevés teljes

bizonyítást kapna, akkor Hort községnek léteznie kellett a honfoglalás előtt is, sőt a hortus szó eredetéből fakadóan valószínűleg már a rómaiak idején is laktak itt emberek.

A tatárjárás és a török uralom ideje alatt történő pusztítások következtében a település „születését” és nevének pontos eredetét nem tudjuk meghatározni, hiszen az ezt esetlegesen alátámasztó dokumentumok megsemmisülhettek. Így az 1250-ben történő első okleveles említéstől számítjuk községünk létezését és ünnepeljük idén e jeles dátum 770 éves évfordulóját.

AZ ELSŐ EMLÍTÉSTŐL A TÖRÖK URALOMIG

Hort eredetileg besenyő település volt. A község első, hivatalos írásos említése 1250-ben történik, egy oklevélen, HURT alakban. Ezt követően 1332 és 1337 között a pápai tizedjegyzékben HWARTH néven szerepel településünk. 1333-ban pedig már plébániája volt a falunak, amely Hurth néven van feltüntetve az egri Schematismusban.

Hort az elmúlt évszázadok során számos további dokumentumban is szerepelt, amelyek teljes bizonyosságot nyújtanak arról, hogy lakott település volt itt.

Többek között megemlítik a községet:

- az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza kötetében;
- a Csánki Körösmegye a XV-ik században c. akadémiai értekezésben;
- a Lipszky-repertóriumban;
- illetve a Fényes Magyarország geographiai szótára kötetében is.

A XV. század elején a település birtokait először zálogként, majd királyi adományként a Pálóczi család kapta. Ezt követően, 1482-ben Pálóczi Imre és Pálóczi István oltalomlevelet kaptak a falu birtokaira, így mentesültek a katonai haderő elszállásolása alól. Az 1526-os Mohácsi vész után Pálóczi István leánya, Katalin özvegyen maradv Ráskay Györggyel kötött házasságot, így a horti birtokok fele a Ráskay családot illette.

1527-ben a Ráskay család János királytól megerősítést nyerve birtokolhatta településünk területeit, ki egészülve a mai adácsi és szűcsi területeken fekvő birtokokkal. Ezt követően - János király halála után - Ferdinánd király a helyi birtokokat Perényi Péternek adományozta, aki erőszakkal rabolta el a Ráskayaktól a horti területeket. 1537-től a falu, amely ekkor tíz birtokból állt, Serély Gáspárhoz került, aki Bebek Ferencsel a településről végezte dűlásait és pusztításait az egész megyében.

Ferdinánd király az 1550-es évektől Aliga György és Temes Ferenc híveinek szánta adományként a falut, viszont a török megszállás következtében a településünk közel 150 évre hűbértartóvá vált.

A TÖRÖK HÓDOLTSÁG IDŐSZAKA

1541-ben Buda vára elesett. Az ezt követő években a török hódítások időszaka következett, amikor is 1544 és 1548 között Heves vármegye (Eger kivételével) török kézre került. A török előrenyomulása részeként Hatvan és Hort települések 1544-ben váltak a hódoltság részévé.

Heves megye települései sorra elnéptelenedtek, amely alól Hort sem képezett kivételt, hiszen a hadjáratok útjába esett településünk. Eger várának ostromlását egyre jobban szorgalmazta a török, ám még 1552-ben Dobó István vezetésével, hősi harcokban megvédték a várat, de 1596-ban Eger elesett.

1614-ben II. Mátyás király Bosnyák Tamás, füleki várkapitány részére adományozta Hortot, amely ekkor lakatlan területként, azaz pusztaként szerepelt az ezt alátámasztó okiratban. Az elnéptelenedés időszaka után, 1621-ben már tíz gazda lakta a falut, viszont 1633-tól ismét lakatlanná vált Hort. Majd elkövetkeztek az 1680-as évek, amikor Lipót király Koháry Istvánnak adta a falut.

Hort felszabadulása, így a törökök kiűzése a faluból 1687-re tehető.

A felszabadító harcok következményei igen hátrányosan érintették a települést. Akik a harcokat túléltek, azok a közeli erdőségekbe menekültek a zsoldos hadsereg elől. A nyomor és a szenvedés időszaka következett az egész vármegyében. 1688 év végén csupán Gyöngyös és Pata számított lakott településnek a környéken. A megye szinte összes faluja lakatlanként volt nyilvántartva.

A falu életének „újraindítása” Fischer Mihály közbenjárásával kezdődött meg. 1696-ban a régi faluhelytől távolabb, egy új helyen kellett az élethez szükséges feltételeket megteremteni. E faluhelyen Koháry István gyakorolta a földbirtokosi jogokat, amikor 38 db jobbágytelekkel kezdi meg a letelepítési folyamatokat végrehajtani.

HORT FEJLŐDÉSE A XVIII. SZÁZADBAN

1704-ben II. Rákóczi Ferenc Esterházy Antalnak adományozta a falut, ezzel együtt a földbirtokosi jogokat is, majd 1711-ben azt Koháry visszakapta. Ekkor alakult meg az egyházközség és a gyülekezet is. Emellett a „Gerendás templom” építése is ezen időszakra tehető.

1731-től, Koháry István halála után, öccse, Koháry András vette át a birtokot. Ebben az évben épült az ősi, nádfedeles parochia, a mai plébánia helyén és ami ugyanazt a funkciót töltötte be, mint napjainkban.

Az ezt követő időszakban a község fejlődése soha nem látott léptékekben folyik, amiért papot is hoztak Hortra Csák György személyében, s így elindul a plébánia anyakönyvvezetése is 1741-től.

A következő évben a község lakosságát a pestisjárvány tizedelte.

1746-tól gróf Illésházy József birtokolta Hort területeit az adácsi és viszneki területekkel együtt. Halála után leánya, illetve leányának férje, gróf Batthyány György örökölte az uradalmat.

Innen számítva közel 150 évig a Batthyányiak számítottak Hort birtokosainak.



5. kép: Hort község pecsétje 1739-ben
Forrás: Tóth, 2001

A XIX. SZÁZAD HORTI TÖRTÉNESEI

A falu folyamatosan fejlődött, népességszáma növekedett, az 1830-as évekre megközelítette a település lakosságszáma a 2000 főt, a lakóépületek száma pedig átlépte a 250-et.

1835-től kezdődően gróf Batthyány József és gróf Batthyány Miklós voltak a település földesurai. A mai József-tanya és Miklós-tanya az ő keresztneveikről lettek elnevezve.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc időszaka következett.

Az ország egészére nagy hatással bírt a szabadságharc, akárcsak Hortra, bár emlékek csak az 1849-es esztendőről maradtak.

1849. március 30-án Kossuth Lajos Egerbe ment (Horton keresztül), ahol a magyar hadsereg élére Görgeyt nevezte ki. Egerben Kossuth a következőket mondta: „Egerben a hazafiságot nem hirdetni, hanem tanulni lehet.”



Forrás: Dencs Zsuzsanna, 2020



6. kép: Petőfi Sándor mellszobra a Szabadság téren
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum

A frissen kinevezett Görgey hadtestének vezetését április 1-től Hatvannál Gáspár András vette át. Április 2-án Gáspár katonái sikeresen támadták meg az császári hadsereget és fényes győzelmet arattak. A vesztes csapatoknak Gödöllő irányába kellett menekülniük. Ezen ütközet neve viseli a Hatvani (Horti) csata nevet és amely a hagyományőrző Tavaszi Hadjárat eseménysorozat állandó helyszínének számít évről évre.

Az 1849-es Hortot érintő ütközetekben ugyanakkor sokan, (sajnos polgári lakosok is) elhunytak, amely következtében, ekkor közel ötszöröse volt a halálozások száma az előző évek átlagához viszonyítva.

A BATTHYÁNY KORSZAK

A Batthyány család tagjai sokat tettek Hortért. A gróf Batthyány József (a Horti Batthyány József Általános Iskola mai névadója) által építtetett barokk stílusú kastély Hort központjában egy igen impozáns épületnek, a falu díszének számított. E kastély - a mai Kulturális Centrum helyén állt - sajnálatos módon az 1960-as években lebontásra került.



7. kép: A lebontott Winterberg (Batthyány) kastély
Forrás: Tánczos, 2002

A Batthyány családnak emellett földadományokat is köszönhetünk, ugyanis 1886-ban a falu szegényebb lakosságának megsegítése céljából adományoztak birtokrészeket Hortnak.

Továbbá az általános iskolai oktatás fejlődéséhez is nagyban hozzájárultak, hiszen a tantermek számának növelését is a segítségükkel indította el a település.



8. kép: A Horti Római Katolikus Elemi Iskola a XX. század elején
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum

A háborúmentes, békés időszakban Hort szépen fejlődött, lakosság száma 3000 fő fölé emelkedett és egészen 1914-ig virágzott településünk.

HORT A XX. SZÁZADBAN

Az első világháború következményei Horton is érezhetőek voltak. E pusztítás hírnöke a temető bejáratánál (ma a ravatalozó oldalfala) egy 135 névből álló emléktábla, amely az I. világháborúban elhunyt horti lakosok neveit sorolja, így tisztelegve hősiességük előtt.

A falu képe lassan megváltozott. Folyamatosak voltak az újabb és újabb építkezések, amelyekkel a 30-as számú főút vonal másik oldala, a falu déli része is elindult a fejlődés útján. Már-már kisvárosi kép kezdett kialakulni, ám a népességszám egyre lassabb növekedése, majd stagnálása következtében településünk megmaradt községnek.

A két világháború közti időszakra tehető a zárda megalakulása. Az 1930-ban épült zárda apácák otthona volt, akik tanítani érkeztek Hortra és egészen 1945-ig a települést szolgálták.



9. kép: A zárda épülete az 1930-as években
Forrás: Hort Anno



10. kép: A zárda épület napjainkban
Forrás: Hort Anno

A második világháború is mély nyomot hagyott a falun. Családok eltűnése, szenvedése és sok áldozat jellemezte ezt a korszakot. A lakosság közül - a feljegyzések szerint - 99-en haltak meg. A hősi halált halt hortiak száma 105-re tehető.

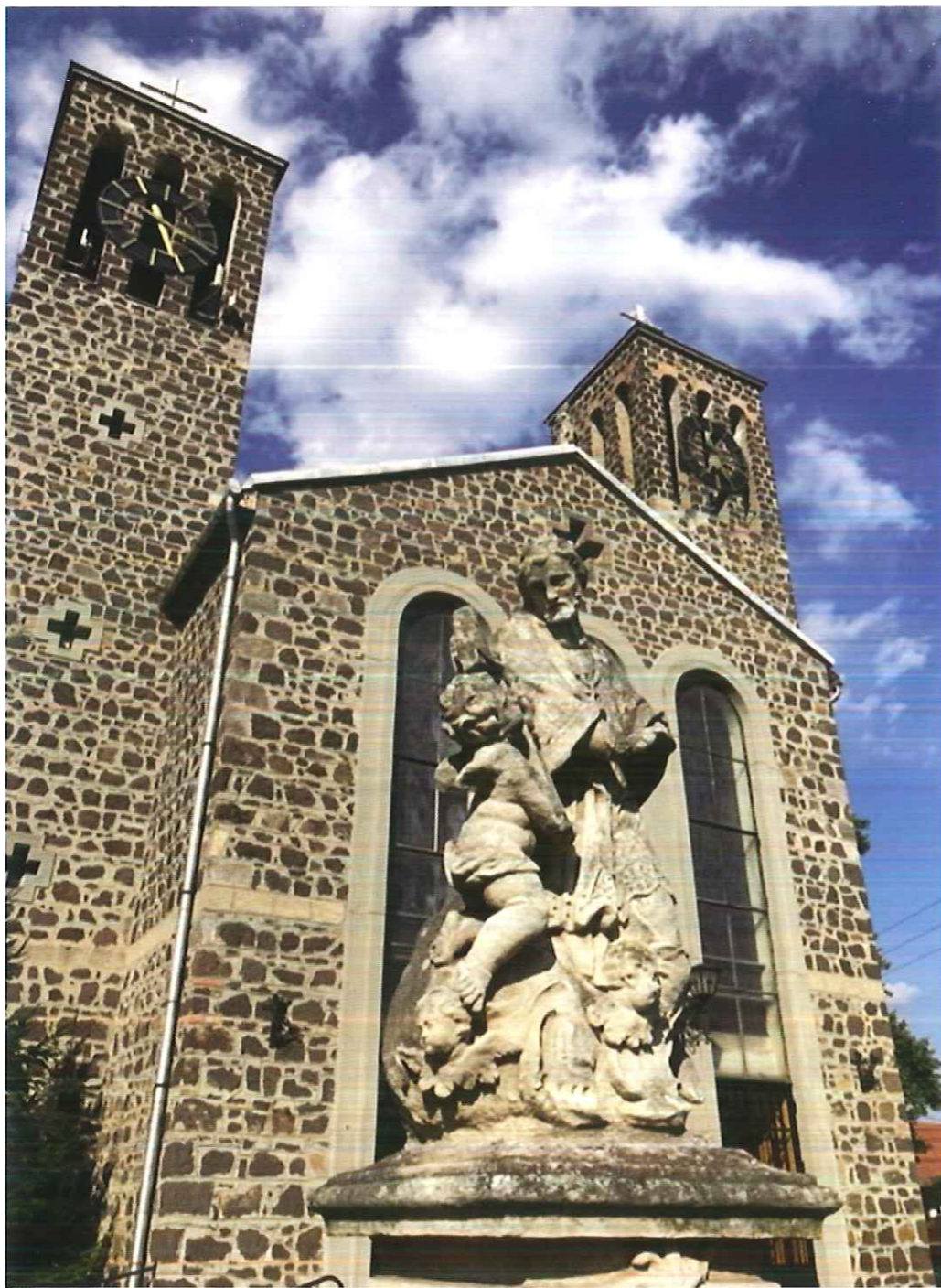
A világháború utolsó szakaszában a visszavonuló német hadsereg Horton is átvonult. 1944. november 17-én felrobbantották a templomot, amelynek a tornya, tetőzete és hajója teljesen megsemmisült.



11. kép: A "Gerendás" Római katolikus templom
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum

Az egyházközség 1942-ben megvette a Winterberg kastélyt. Ebben háromosztályos iskola működött és itt laktak az apácák is. A háború után, mivel megsemmisült a templom, a kastélyban tartották a szentmiséket, majd az 1950-es évektől (lebontásáig) a kastély a körzeti gépállomás központja lett.

1948-ban a hívek hozzákezdtek az új templom építéséhez.



12. kép: Nepomuki Szent János mészkőszobra és a Szentlélek eljövetele Római katolikus templom
 Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július

Az iskola is tovább bővült: új taneszközök és tornaszerek, illetve televízió és rádió kerültek az iskolába, amely ekkor már az egyháztól függetlenül működött.

A földreform során 883-an jutottak földhöz a faluban, illetve további 446 házhelyet hoztak létre Horton, majd 1956-ig közel 300 új ház is épült, így a faluban ekkor több, mint 1000 lakóépület volt. Ugyanakkor a házhelyekre még mindig nagy igény mutatkozott, így az építkezések a következő évtizedekben is folytatódtak.



13. kép: A horti ÁFÉSZ épülete a XX. században
 Forrás: Önkormányzati fotóarchívum

A település egészségügyi helyzete, illetve a közegészségügyi szolgáltatások színvonala is fejlődött, Hort népességszáma viszont nem mutatott emelkedést, amely az egyre alacsonyabb születési számoknak volt köszönhető.

Megalakult a községben a védőnői hálózat, az óvoda és a napközi otthon is, illetve az 1960-as évektől rendőrség is működött a faluban.

1949-ben 10 tag összefogásával alakult meg a Petőfi Termelőszövetkezet, amely kevesebb, mint 100 hold földön kezdte meg működését.

1954-ben Hort lett a járás első községi ranggal bíró települése, amikor is a lakosságszám megközelítette az 5000 főt, ebből 1072 fő számított TSZ-tagnak, illetve 422-en foglalkoztak dinnyetermesztéssel.



14. kép: Dinnyetermesztő asszony szobor a Kossuth úton
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum

A községben egészen napjainkig fontos szerepet tölt be a mezőgazdaság, viszont a dinnyetermesztés mértéke jóval elmarad a korábbi évtizedekben tapasztaltaktól.



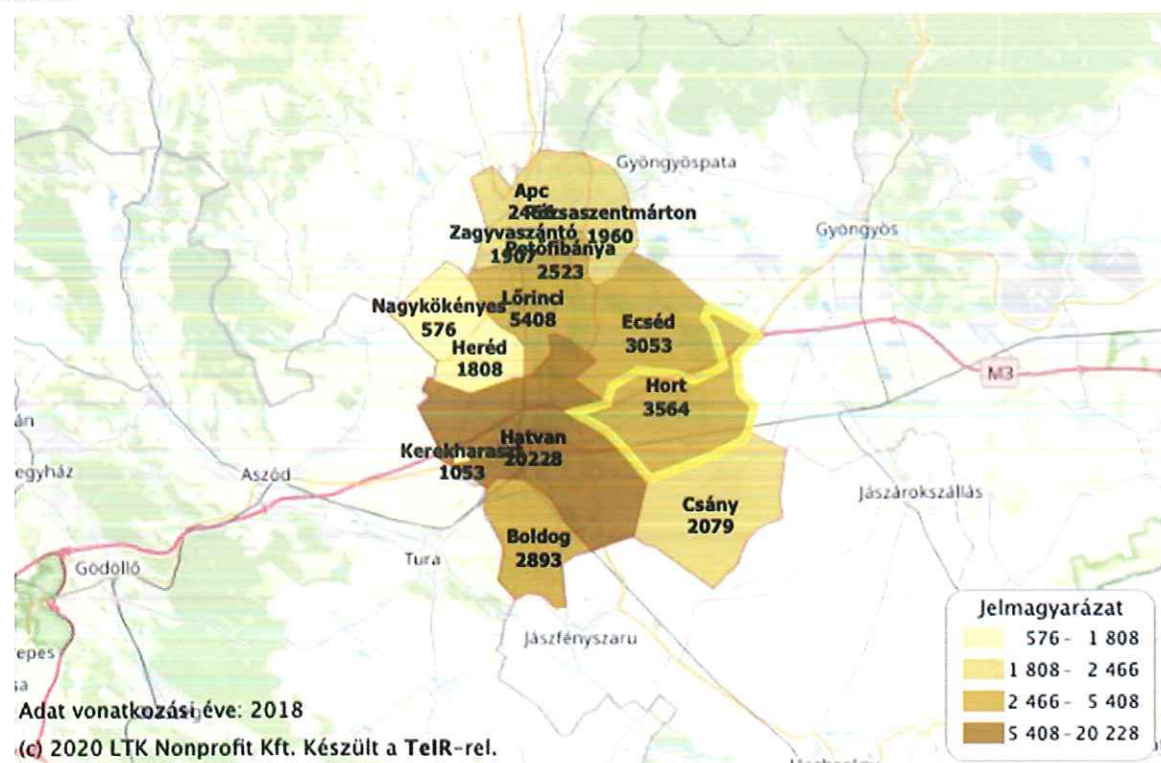
15. kép: A Szentlélek eljövele Római katolikus templom oltára
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum

Az úthálózat fejlesztése, a közművesítés, a plébánia felújítása, a helyi munkahelyteremtés szorgalmazása, a közterületek felújítása, az intézmények fejlesztése, az egészségügyi szolgáltatások minőségének fejlesztése, illetve számos további, a helyiek életminőségének javítását célzó fejlesztések valósultak meg falunkban az elmúlt évtizedekben.

Napjainkban két házi orvos, egy fogorvos, védőnői szolgálat, gyógyszertár, szociális ellátórendszer, óvodai és iskolai ellátás szolgálja a községet, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy az itt élő emberek, illetve a helyi fiatalok is itt képzeljék el jövőjüket.

Hort a számok tükrében

A következő térképes grafikákon Hort község társadalmának közelmúltját kívánom bemutatni. A számszerűsíthető adatokat az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR; KSH-TSTAR) adatbázisaiból gyűjtöttem. A térképes ábrázolások alkalmával a legfrissebb rendelkezésre álló - 2018-as - adatokat mutatom be, ahol viszonyítási alpnak a Hatvani járás összes településének adatai is szerepelnek.



1. ábra: A Hatvani járás településeinek népességszáma 2018-ban (fő)
 Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép

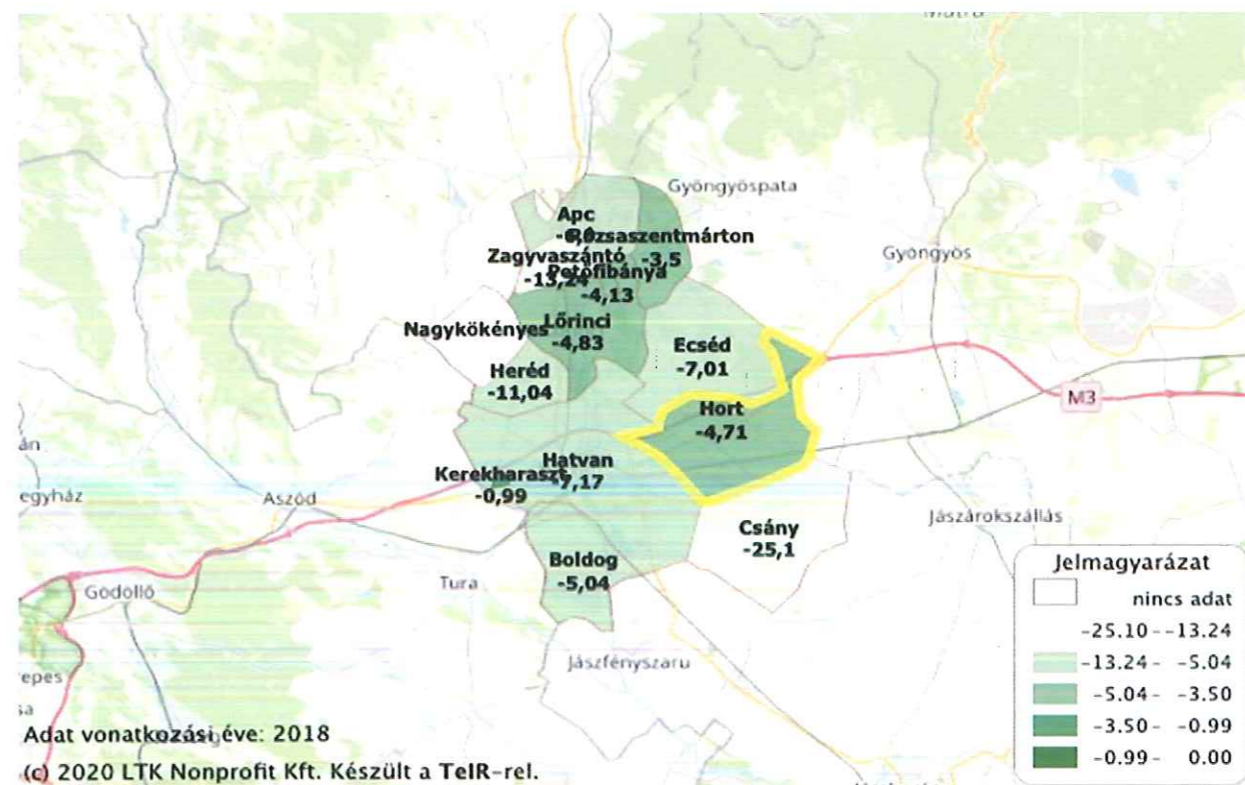
A népesség, a népesedési folyamatok következtében folyamatosan változik, miszerint területi elhelyezkedése is folyamatosan módosul, összetétele változik, illetve a születések, a halálozások és a vándorlás révén állandóan megújul és módosul. A gazdaság egyetlen aspektusa sem képzelhető el a humán tőke nélkül, emellett a demográfiai mutatók meghatározó információkkal szolgálnak egy település (jelen esetben Hort) innovációs képessége szempontjából meghatározó jelentőségű humán erőforrás-kapacitásról is.

Hort népességszáma az elmúlt 10 évben közel 6 %-os csökkenést mutat, ami az országos, átlagos népességcsökkenési tendenciákhoz képest nagyobb, viszont hazánk más vidéki területeihez képest jóval alacsonyabb és kedvezőbb.

A népességcsökkenés a természetes fogyás, illetve a negatív vándorlási egyenleg együttes következménye.

A népességfogyás egy országos szintű probléma, amely napjainkban legerőteljesebben a vidéki településeken érezteti hatását és okoz ezzel számos problémát a hazai vidék életében és fejlődésében.

A fogyó népesség ellenére településünk a nagyfalvak kategóriájába tartozik a maga 3500+ lélekszámával, amely, így a Hatvani járás és Heves megye legnagyobb népességű községének számít.

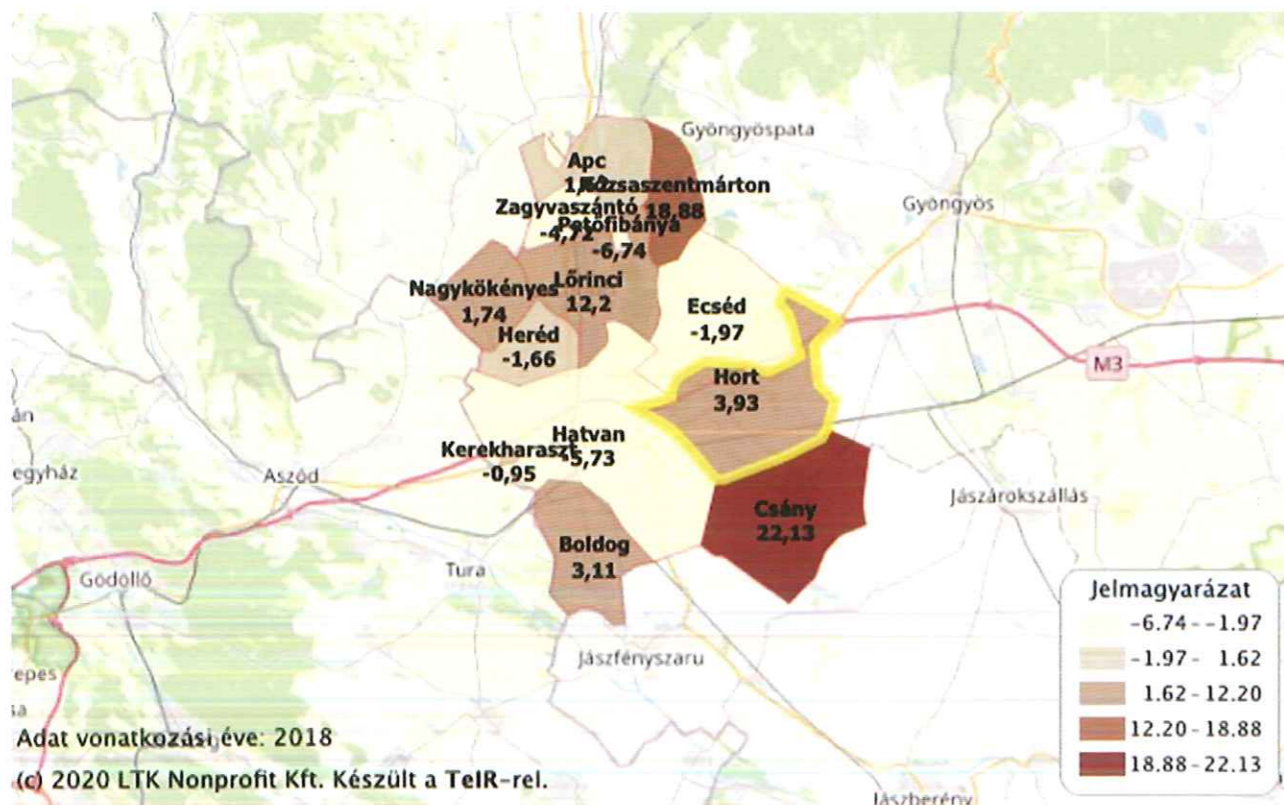


2. ábra: Természetes szaporodás/fogyás mutató a Hatvani járás településein 2018-ban (ezrelék)
 Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép

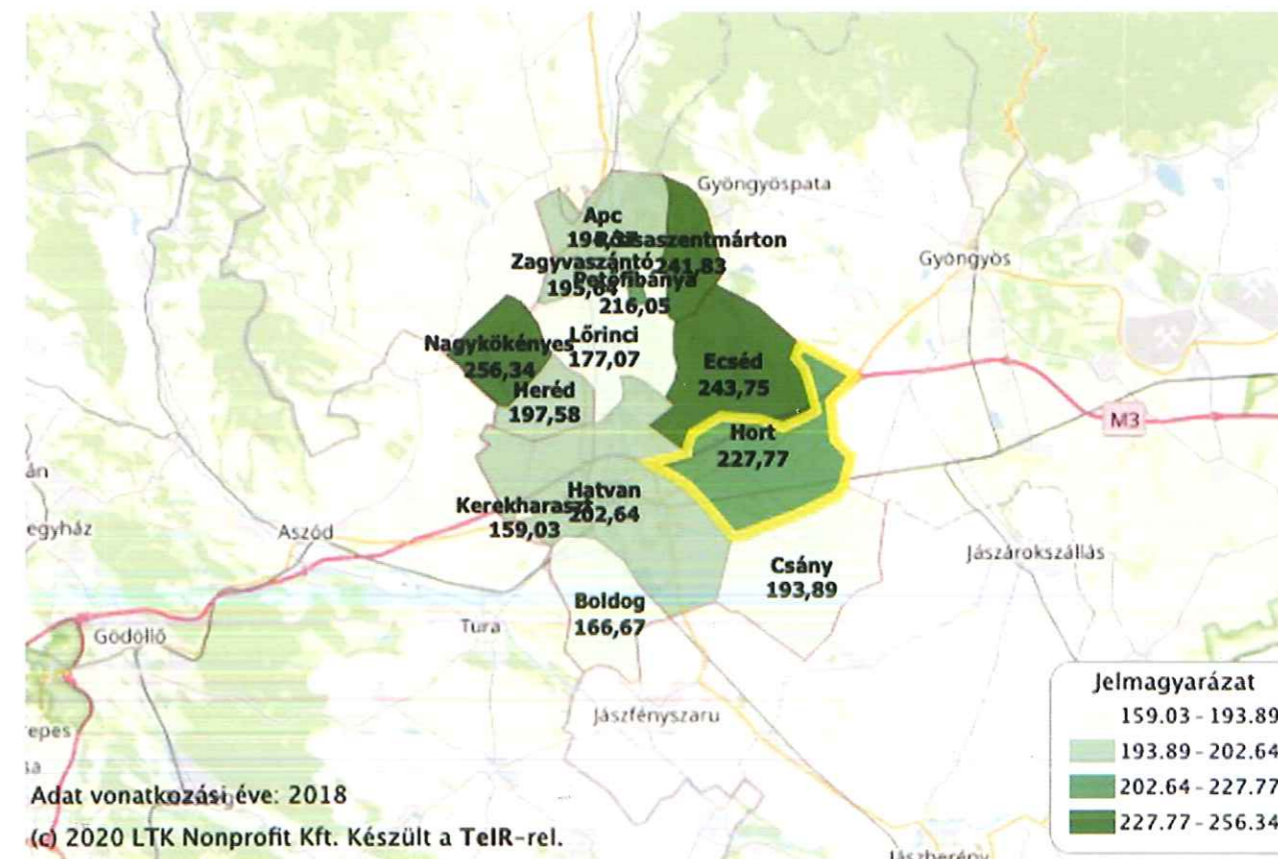
A természetes szaporodás/fogyás mutató az elveszületések és a halálozások számának különbözeteként írható fel, ezer lakosra vetítve.

Horton a halálozások száma tartósan meghaladja az elveszületések számát, így az elmúlt 10 évben a mutató egyszer sem lép pozitív tartományba. A folyamatos népességcsökkenés hatásai rövid távon valamelyest kiküszöbölhetőek, viszont hosszabb távon, a település jövője szempontjából számos negatív hatást eredményezhet a fogyó népesség. Ugyanakkor kijelenthető a 2018-as adatok alapján, a Hatvani járás egészét figyelembe véve, hogy Hort a kedvezőbb helyzetű, lassabb népességfogyású települések közé tartozik.





3. ábra: A vándorlási egyenleg mutató a Hatvani járás településein 2018-ban (ezrelék)
 Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép



4. ábra: Az öregedési mutató a Hatvani járás településein 2018-ban (%)
 Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép

Egy település népességszámának további meghatározó tényezője az oda- és elvándorlók száma, illetve e két tényező különbözeteként felírható vándorlási egyenleg mutató.

Megállapítható, hogy a térségben - és ezzel együtt Horton - a népességfogyási trendek főként a természetes fogyásból következnek, hiszen a vándorlási egyenleg az elmúlt években a Hatvani járás településeinek többségén már pozitív értékeket vesz fel, ezzel is mutatva a térség vonzerejét, amely többségében a helyben megtalálható, illetve elérhető munkalehetőségekben és szolgáltatásokban rejlik.

Hort tekintetében a vidéki élet felértékelődése, Hatvan és Gyöngyös városok, illetve fővárosunk közelsége, a minden igényt kielégítő tömegközlekedési lehetőségek, az M3-as autópálya elérhetősége, illetve a szép és nyugodt környezet mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a településre beköltözők száma magasabb az elvándorlókénál.

Hazánk társadalmát emellett az előregedés veszélye is fenyegeti. Az öregedési mutató egy újabb, a hazai társadalmat érintő, fontos tényező. E mutató számítása a következőképpen zajlik:

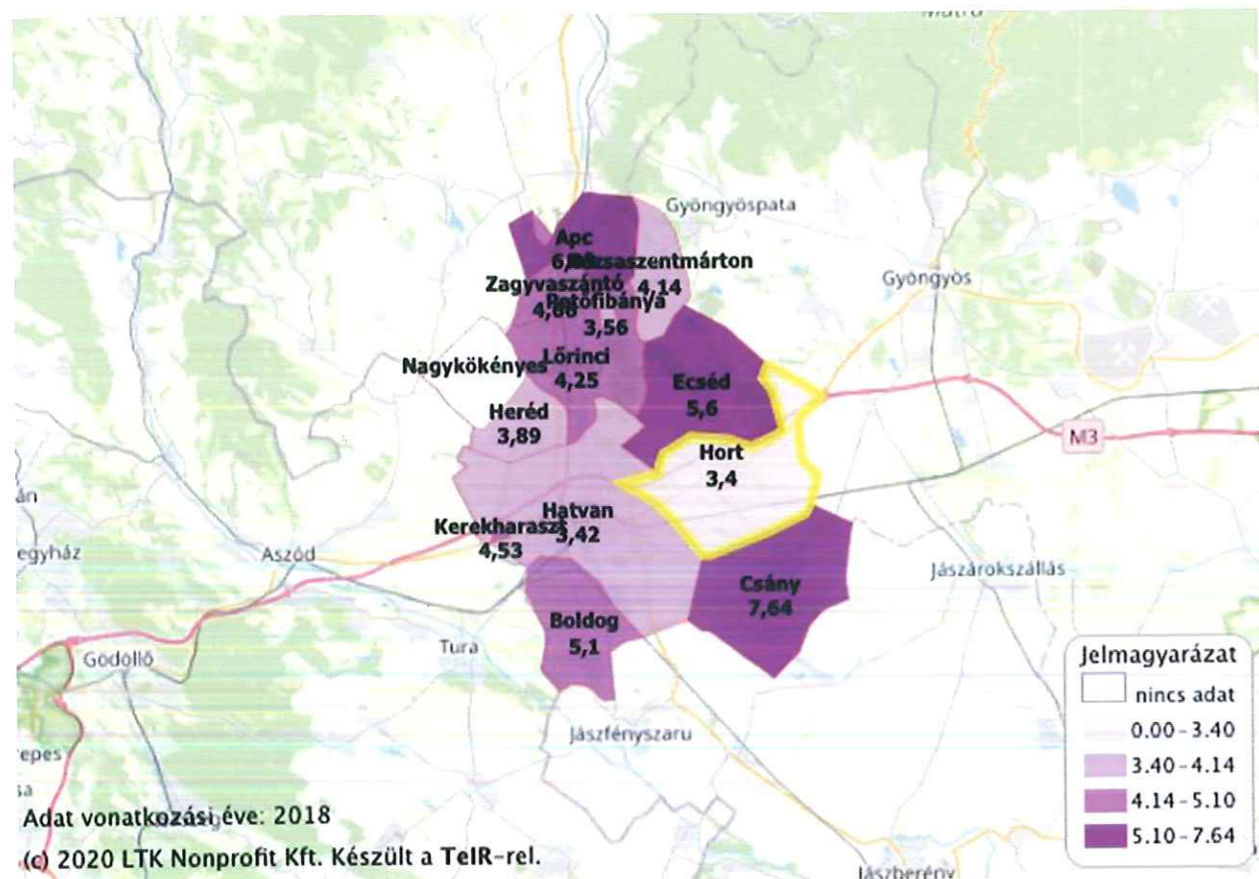
A 60 évesnél idősebb lakosok számát osztjuk a 0-14 éves korosztályú egyének számával, majd a kapott számot százal szorozzuk. Így egy százalékos viszonyszámot kapunk, amely azt mutatja, hogy 100 fő 0-14 éves korosztályú egyénre hány 60 évesnél idősebb jut.

Az előregedése abból ered, hogy jóval kevesebb gyermek születik napjainkban, így a társadalomban nő az idős emberek száma, amely egyfajta egyensúlytalanságot eredményez. Az előregedés fokozott terhet jelent az egészségügynek és az idősgondozásnak is egyaránt.

Az öregedési index mutató mellett az idősek és aktív korúak egymáshoz viszonyított aránya is az előregedő társadalomra utal, hiszen amíg 1980-ban húsz 65 éves vagy a feletti korú jutott 100 aktív korúra hazánkban, addig 2015-ben ez a szám már 40 %-os emelkedést mutat. A következő 35 évre vonatkozó becslések szerint pedig 53 idős korú fog jutni 100 munkaképes korúra. Az előregedés tehát egy hosszútávú és gyorsuló folyamatként jellemezhető.

Jól látható e folyamat a Hatvani járás összes településén, hiszen az öregedési mutató jóval 100 % felett van minden településen. Hort esetében az elmúlt tíz évben folyamatosan emelkedett az öregedési index, egészen 229 %-ig, majd 2018-ra egy egy százalékpontos csökkenés volt tapasztalható.

Összegezve kijelenthető, hogy Horton száz fő 0-14 éves korú egyénre (2018-ban) közel 228 fő 60 éves vagy idősebb egyén jut, amely az országos és a megyei átlagos öregedési értékeknél is jóval magasabb.



5. ábra: A nyilvántartott álláskeresők száma a munkaképes korú népesség százalékában a Hatvani járás településein 2018-ban (%) Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép

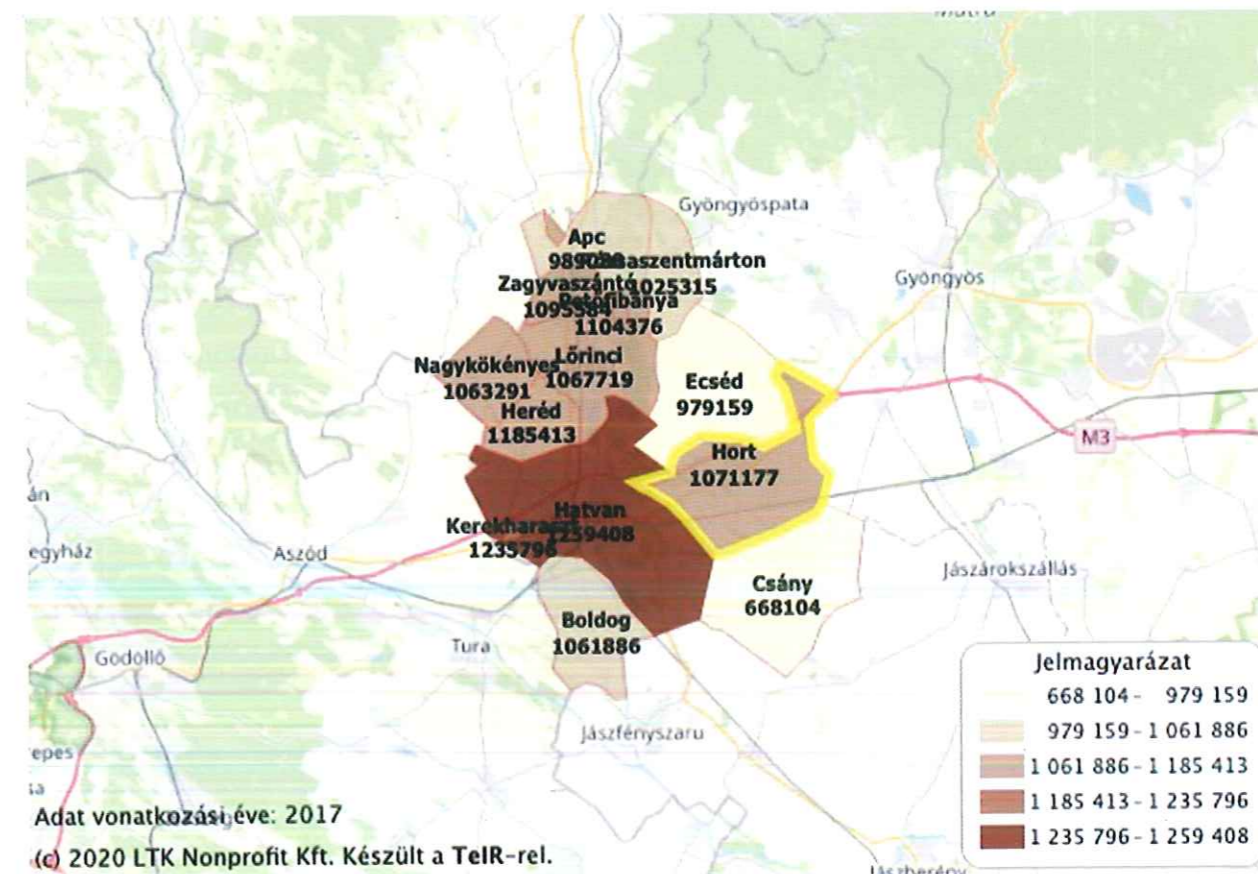
A következőkben az álláskeresők számának megfigyelése és elemzése következik, ami előtt szükséges tisztázni, hogy ki is tartoznak a nyilvántartott álláskeresők halmazába:

- aki a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik;
- aki oktatási intézmény nappali tagozatán nem folytat tanulmányokat;
- aki öregségi- és egyéb nyugdíjra nem jogosult;
- illetve, aki elhelyezkedése érdekében az illetékes kirendeltséggel együttműködik.

E tények tudatában prezentálja az 5. ábra a Hatvani járás településeinek álláskeresői rátáját, 2018-ban. Az országos átlaghoz képest a járásban az álláskeresők száma alacsonyabb, így a foglalkoztatási szint magasabb, amely többségében a számos, helyi munkalehetőségnek is köszönhető.

E mutató tekintetében Hort igen kedvező képet mutat, hiszen az elmúlt tíz év adatai alapján az álláskeresők száma kevesebb, mint a felére csökkent, így elérve 2018-ra a 3,4 %-os értéket.

Ezen érték a Hatvani járásban a legkedvezőbbnek mutatkozik, hiszen jóval az országos, a régiós és a megyei adatok alatt foglal helyet, ami szintén előnyös a település élete szempontjából.



6. ábra: Egy állandó lakosra vetített éves nettó jövedelem a Hatvani járás településein 2017-ben² (Ft/fő/év) Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép

Szorosan kapcsolódik az álláskeresők arányához a jövedelmi helyzet értékelése, hiszen, ahol alacsonyabb a munkanélküliség, ott valószínűleg a jövedelmi helyzet kedvezőbbnek mutatkozik.

A járási szintű ábrán az egy állandó lakosra vetített, átlagos éves nettó jövedelem látható. Hatvan, mint központi szerepkörben lévő település jövedelmi helyzete bizonyul a legkedvezőbbnek. Viszont, ha a térség egészének átlagát hasonlítjuk az országos átlaghoz, úgy egy igen pozitív kép alakul ki a Hatvani járás településeiről, hiszen jóval az országos átlag feletti kereseti viszonyok jellemzik a térség településeit.

Hort esetében 2009-től, azaz a gazdasági világválság utáni időszakról kezdődően az átlagos nettó jövedelmek éves szinten közel a duplájára nőttek (853 ezer Forintról közel 1,6 millió Forintra), így a gazdaság szempontjából leginkább mérvadó elköltethető jövedelmi szint és a vásárlóerő növekedett.

² E mutató tekintetében a 2017-es adatok bizonyultak a legfrissebbnek.

Hort jövőképe

A kötet végén néhány víziót kívánok megfogalmazni, amelyek szülőfalum jelenlegi népesedési, társadalmi és gazdasági helyzetét pozitív irányba mozdíthatják.



Ugyanis összegezve az elmondható Hortról, hogy az országos trendekhez hasonlóan a népességszám csökken, illetve a társadalom előregedő státuszban van. Emellett viszont a település vonzereje, a vándorlási egyenleg, a munkanélküliségi arányszámok, illetve a jövedelmi helyzet arra enged következtetni, hogy községünk lehetőségei megvannak a fejlődésre, illetve az ehhez szükséges kormányzati támogatások széles skálája is a települést segíti (pl.: Magyar Falu Program).

Ahhoz viszont, hogy a település jövőképét a helyiek igényeinek, illetve a XXI. századi elvárásoknak megfelelően lehessen meghatározni, szükséges a település lakosságának felmérésére (kérdőívezés, interjúzás).

A lakossági igények felmérését és kiértékelését követően a szükséges tőke (tudás- és pénztőke) bevonásával, illetve az egyes pályázati források teljes körű felmérésével ki lehet dolgozni Hort közép- és hosszútávú fejlesztési irányait és stratégiáját.

Felmerülhet viszont a kérdés, hogy melyek lehetnek azok a tényezők, amelyek Hort jövőképét befolyásolni tudják?

A magyar vidék, ezzel együtt Hort fejlődésének és jövőképeinek a kulcsa lehet:

- a népességmegtartó képesség erősítése;
- a település vonzerejének növelése;

- a felsőfokú végzettséggel rendelkezők helyben tartása;
- a különböző kedvezmények és ösztönzők juttatása a település lakosainak;
- a településhez való kötődés (helyi identitás) erősítése;
- a helyi szolgáltatások bővítése;
- az oktatási intézmények fejlesztése;
- az egészségügyi- és szociális ellátórendszer fejlesztése;
- a helyi munkahelyteremtés szorgalmazása, illetve a településről történő „home office” munkavégzéshez szükséges feltételek fejlesztése (pl.: szélessávú internet);
- a helyben termelt javak (pl.: mezőgazdasági termények) helyben történő felhasználása (közüzemi konyha létrehozása);
- a beruházások serkentése;
- illetve a fent említett közösségi kohézió erősítését elősegítő rendezvények és események szervezése.

A vidéki élet a közgondolkodásban mára egyenlő lett a hátrányos helyzettel. Ebben a sokváltozós viszonyrendszerben az újabb és újabb fejlesztési stratégiák kidolgozását elsősorban a régiókon (térségeken) belüli lehetőségekre, az endogén potenciálok kiaknázására, a saját erők megújítására és fejlesztésére alapozták az adott térségek. De felmerül a kérdés: mi várható az alulról induló endogén forrásokra épülő fejlesztésektől?

A nemzetközi tapasztalatok alapján megállapítható, hogy az endogén forrásokra épülő fejlesztések hatására új impulzusok érhetik a célterületet (jelen esetben Hortot), így:

- a térség természeti, környezeti, gazdasági, illetve humán adottságai új egységet alkotva, ezen tényezők át- és újraértékelésével növekedés indulhat el;
- olyan gazdaságfejlesztési irányok fejlődhetnek ki, amelyek képesek a belső adottságokra épülve külső források bevonását is integrálni az adott térség;
- az így kialakult munkahelyeken megtermelt javak elkölthető jövedelmet koncentrálnak az adott térségbe, így csökken a társadalmi krízis (elvándorlás, idősödő társadalom, stb.), a gazdasági és infrastrukturális leszakadáskialakulásának lehetősége;
- ezen tényezők integrálódása mellett az adott térségek szociokulturális hagyományai, illetve a lakosság egyre növekvő részvétele a társadalmi döntésekben, olyan közösségfejlesztést indíthat el, melyek hatására eddig fel nem használt, ki nem merített források jelenhetnek meg.

Mindezek alapján a vidéki területek fejlesztésének célja elsősorban az endogén források, a területi potenciálok hasznosítása, aktivizálása.

E fejlesztési irányok jellege jelenleg irányadó, melyeket eddigi tanulmányaim és tapasztalataim alapján fogalmaztam meg.

Összegezve, úgy gondolom, hogy a fent említett települési igények, illetve a pályázati lehetőségek felmérése után lehet pontosan meghatározni azt a közép- és hosszútávú jövőképet, amely pozitívan járulhat hozzá Hort fejlődéséhez és népességének mindennapjaihoz.

Kép-Melléklet



17. kép: A Polgármesteri hivatal épülete a Szabadság téren
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



18. kép: A Római Katolikus Plébánia épülete
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



Forrás: Dencs Zsuzsanna, 2020



19. kép: A Kulturális Centrum főépülete
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



21. kép: A Horti Batthyány József Általános Iskola főbejárata
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum



20. kép: A Kulturális Centrum díszterme
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum



22. kép: A Horti Benedek Elek Óvoda udvara
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum



23. kép: Az 1956-os emlékmű a Szabadság téren
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



24. kép: A Hős Park a Bajcsy úton
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



25. kép: Emlékmű az 1950-es években Hort községbe kitelepítettek és befogadók tiszteletére
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



26. kép: A Lourdes-i barlang a Bajcsy úton
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



27. kép: A Szent Korona Horton 2010-ben
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum



28. kép: A Primaenergia Horti Töltőüzeme
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



29. kép: A Belarus Traktor Kft. horti telephelye
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. július



30. kép: Az M3-as autópálya Hort határában
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. május



31. kép: Gólyafészek a Verseny úton
Forrás: Dencs Zsuzsanna, 2018.



32. kép: Trianon emlékmű Hort határában
Forrás: Lőrinc Balázs, 2020. május



33. kép: Hort légifelvételről
Forrás: Önkormányzati fotóarchívum

Utószó

Hort 770 éves évfordulója alkalmával úgy gondolom, hogy megilleti a köszönet és a tisztelet elődeink áldozatos munkásságát és Hortért végzett tevékenységeit, ami következtében a község mindmáig fennmaradt.

Külön köszönet illeti a kötet létrehozása alatt nyújtott segítségéért Hort Nagyközség Önkormányzatát, Juhász László polgármester urat és Dencs Zsuzsanna, alpolgármester asszonyt, továbbá Mándy Zoltán, plébános urat, Tánczos Istvánnét és írásait, Tóth Ferencet és írásait, illetve Jáger Tímeát, aki a kötet címlapján szereplő logo-t álmodta és szerkesztette meg. Köszönet Kassa László úrnak, a pénzügyi bizottság elnökének, aki jelentősen előmozdította falunk fejlődését.

Bízom benne, hogy méltó módon tisztelgek e kötettel Hort nagyközség múltjának, jelenének és jövőjének!



Forrás: Dencs Zsuzsanna, 2020



Forrás: Simon Csaba, 2020

Felhasznált források

Lechner, N. K. (2020). Térport. Forrás: A falu: <https://www.terport.hu/telepulesek/telepulestipusok/kozseg/falu>

Lelkes, G. (2011). Magyar Helységnév-azonosító Szótár. Budapest: Argumentum.

Tánczos, I. (2000). Múltidéző Hort (1945-2000). Hort: Hort Község Önkormányzata.

Tánczos, I. (2002). Múltidéző Hort (1945-2002). Hort: Hort Község Önkormányzata.

Tóth, F. (2001). A Horti Egyházközség története. Hort: Hort Község Egyházközsége.

Botos, K. (2018). Az előregedő társadalom problémái. Polgári szemle, old.: 95-104.

Esterházy, P. (2006. szeptember 23). Népszabadság. (Z. Gréczi, Kérdező:)

Hort Nagyközség Önkormányzata. (2020). Hort Nagyközség honlapja. Forrás: www.hort.hu.

Hort Nagyközség Önkormányzata. (2020.). Önkormányzati fotóarchívum. Hort.

Hort Anno. (2020). Hort Anno. Forrás: <https://www.facebook.com/hortanno/>

Jäger, T. (2020. június). 770 éves Hort - címer. 770 éves Hort. Hort.

Káposzta, J. (2015). A vidékgazdaság fejlesztési kérdései a XXI. században. In Z. Bíró A., Á. Gyetvai, & F. Magyar, Kreatív fiatalok, innovatív vidék: Sikeres fejlesztési javaslatok Székelyföldön (old.: 13-22). Csík-szereda: Státus Kiadó.

Központi Statisztikai Hivatal. (2008-2018). TSTAR adatok. Forrás: TeIR - Helyzet-Tér-Kép: <https://www.teir.hu/helyzet-ter-kep/>

Központi Statisztikai Hivatal. (2020). TSTAR adatok. Forrás: TeIR: <https://www.teir.hu>

Tartalomjegyzék

POLGÁRMESTERI ELŐSZÓ	5
MÁNDY ZOLTÁN PÁL ATYA - ELŐSZÓ	7
BEVEZETÉS	9
FALIU VAGY KÖZSÉG	10
HORT TÖRTÉNETÉNEK ÁTTEKINTÉSE	13
AZ ELSŐ EMLÍTÉSTŐL A TÖRÖK URALOMIG	14
A TÖRÖK HÓDOLTSÉG IDŐSZAKA	15
HORT FEJLŐDÉSE A XVIII. SZÁZADBAN	15
A XIX. SZÁZAD HORTI TÖRTÉNESEI	16
A BATTYÁNY KORSZAK	17
HORT A XX. SZÁZADBAN	19
HORT A SZÁMOK TÜKRÉBEN	26
HORT JÖVŐKÉPE	32
KÉP MELLÉKLET	35
UTÓSZÓ	45
FELHASZNÁLT FORRÁSOK	47

